

Musik 'danse' ord / ord 'danse'

af Ulla Ryum

Jeg ved egentlig ikke hvornår jeg første gang blev klar over at ord og musik ikke var samme udtryk – kunne være sammenhængende, men ikke var det samme. Jeg kan huske at jeg havde særlige ord, gerne meget lange – ord, som jeg kunne synge, som havde lyde og rytmer der var behagelige, og som altid kunne hensætte mig i en art fjernhed. Der opstod et velbehag grænsende til fryd og en varme som havde farver. Det var ofte et krav om at få at vide hvad det var jeg sad og mumlede eller snarere messede, som bragte mig tilbage fra fjernheden til omverdenen. Jeg kan stadig huske den undren som greb mig; ordene betød noget og denne betydning skulle jeg kunne redegøre for. Senere udtalte jeg ikke ordenes stavelser så det kunne forstås, men brummede nasalt over en forholdsvis bred tonevifte samtidig med at jeg bankede »forståelsesordets« rytme med hænderne, enten imod en bordkant eller imod mine egne lår. Det var også meget behageligt og udviklede sig til en dans, hvori jeg ofte følte, at jeg bevægede mig meget hurtigt. Når jeg gik på stranden om sommeren, kan jeg huske, at det i begyndelsen generede mig at den hele tiden var afbrudt – måske snarere opbrudt ved hofderne, og tvang mig til at bryde min rytme. Men så begyndte jeg at indarbejde denne hofdeafbrydelse – og jeg har endnu et par år på det ene ben fra de sår, jeg pådrog mig da jeg udviklede nogle særligt tilfredsstillende spring over disse afbrydelser og i starten faldt og slog mig.

Jeg havde glemt disse erfaringer da jeg mange år senere havde skrevet et skuespil og havde fået nogle af mine skolekammerater til at spille med. Arbejdet med stykket endte i stor uenighed fordi jeg ikke

kunne fortælle dem hvordan de skulle stå og gå mens de fremsagde ordene. Jeg fik kvalme hver gang de havde sagt et par replikker og måtte opgive at forklare hvordan det skulle være, fordi de forsøg jeg selv gjorde både i deres og i mine egne øjne var endnu værre.

Men det mest skrækkelige var den følelse af afmagt som greb mig efter dette forsøg. Jeg vidste jo et eller andet sted inde i mig selv at jeg havde kunnet noget engang som ikke var så fjernt fra det jeg søgte.

I dag forekommer det mig besynderligt at der skulle gå så mange år før jeg blev klar over sammenhænge mellem musik, dans og ordenes indre bevægelse. Jeg både dansede og spillede piano samt så balletter som barn, men fandt først ordenes plads i en synlig bevægelse da jeg hørte digteren Inger Christensen læse højt af sin første digtsamling i 1962. Hendes messende fremsigelse af sine digte førte mig direkte tilbage til mine egne tidligste oplevelser med ord og siden har jeg egentlig ikke været i tvivl om at hvert udsagt ord har sin helt særlige og uerstattelige bevægelse i sig. Derfor oplever jeg ordenes meningsbærende betydning som uforløst og unøjagtig hvis deres indre meningsfuldhed ikke har fundet deres uerstattelige bevægelse. For mig antager ordene altså mindst lige så meget karakter af musik og bevægelse som de tjener formidlingen af meningsbærende intellektuelle sammenhænge.

Dette har helt naturligt ført mig til et nærmere samarbejde med dansere, samt til at forske i andre kulturers danseudtryk.

Som dramatiker har det ofte været problematisk for mig at overbevise skuespillerne om at mine ord

skulle fremsiges med deres indre udsigelsers bevægelser – som en art koreografi i direkte forlængelse af det udsagte, altså meningsbærende udtryk. For mig har kun bevægelsens udtryk denne uerstattelighed i sig fordi bevægelsen bor i menneskets indre harmoni. Denne uerstattelighed som skaber frihed og plads til modtagerens oplevelse. Det lyder paradoksalt, men det er en nødvendighed for at de øjeblikke kan opstå hvor medmenneskelig samhørighed kan opleves i et kunstnerisk udtryk. Alt for ofte har jeg måttet opgive undervejs, men der har altid været to eller tre øjeblikke hvor skuespillerne eller danserne nåede frem til denne enkelthed – – for rent håndværksmæssigt drejer det sig alene om at turde for enkle og belyse med sin menneskelige indsigts varme og mod.

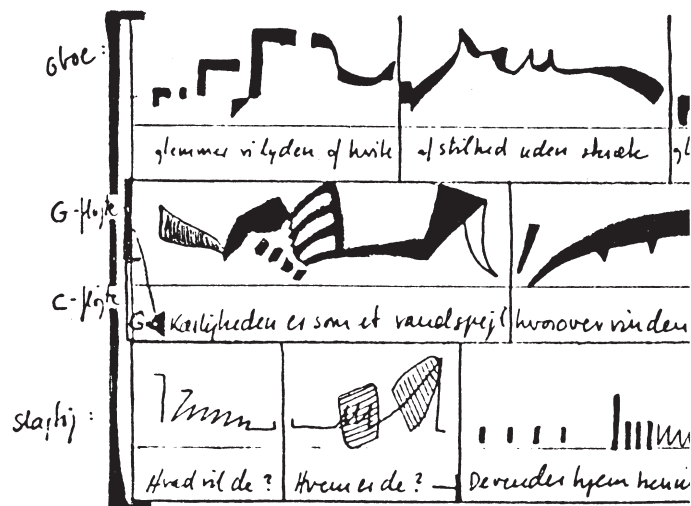
Når jeg bruger et udtryk som »det uerstattelige«, så er det i en stadig stræben efter tilstedeværelse i tid og rum – altså en stræben efter en samklang mellem delen og helheden – altid og nuet: oplevelsesøjeblikket som erkendelse.

Og fordi ordteatrets udtryk er så kontant og nødvendigvis så afhængigt af den tid det fungerer i og opleves som direkte kommenterende udtryk for, føles det som en ren befrielse at tænke i ordnede bevægelser – danse og musik.

Her tænker jeg ikke bare på mit samarbejde med dansere både fra Det Kgl. Teater og frie grupper, men lige så meget på det særlige forarbejde som finder sted tidligt i arbejdsperioden under skrivningen af et stykke. For eks. mindes jeg ikke nogensinde at have skrevet et stykke, det være sig for radioteater, TV-teater, film eller teaterscene, hvor jeg ikke er begyndt med at have de deltagende karakterer sat på stemmer. Jeg hører dem altid sammen. Opdel dem i klangfarver og rytmefigurer efter deres karakteregenskaber, som jeg på dette tidspunkt ikke ved så meget andet om end netop denne klangfarve. Som regel instrumenterer jeg et stykke som var det et kammermusikalsk forløb og senere i arbejdet med

skuespillerne oplever jeg ofte at det pludseligt fremgår meget klart hvad en eller anden vanskelig passage tekstmæssigt står for, når jeg redegør for deres instrumenter – fortæller om hvilken instrumentgruppe de tilhører – så at sige giver dem tonen. Overblik og rytmeforhold – spænding og intensivering af passager i hele det dramatiske forløb skaffer jeg mig altid overblik over ved at notere alle udtryk som i et partitur neden under hinanden så samtidigheder ikke bliver spredt ud over et enkelt årsagssammenhængende forløb, når det måske snarere handler om samklange og stadige vekslinger mellem de dramatiske miniudsagn.

Men at ville arbejde med ordpolyfoni på en teaterscene er meget vanskeligt fordi vi ikke kan opfatte mere end højst tre personers tale samtidigt – og det endda kun brudstykkevist – – vi ønsker at forstå ordene, og det er der jo ikke noget underligt i, hvis det

ikke lige netop var så begrænsende kun at ville forstå ord – – –. Og ordene brugt løserevet fra deres meningsbærende sammenhæng – som rene toner og rytmer, taber, hvis man ikke har deres indre bevægelse, snart deres konsistens.

Her ved dette punkt føler jeg selv at jeg snarere burde skrive for dansere, men her er det også et spørgsmål om denne betydningsforlængelse ud over de ordnede bevægelser og ind i det uerstattelige udtryk, som jeg mener bor i hvert enkelt menneskes indre harmoni.

Musik og dans er ikke direkte meningsbærende som ordene, men dansere og musikere er selvfølgelig ligeså meget eller lidt i stand til at turde forenkle i overensstemmelse med deres håndværksmæssige kunnen og menneskelige indsigt, som skuespillere eller sangere.

Jeg tror det for mig drejer sig mere om bevidsthed

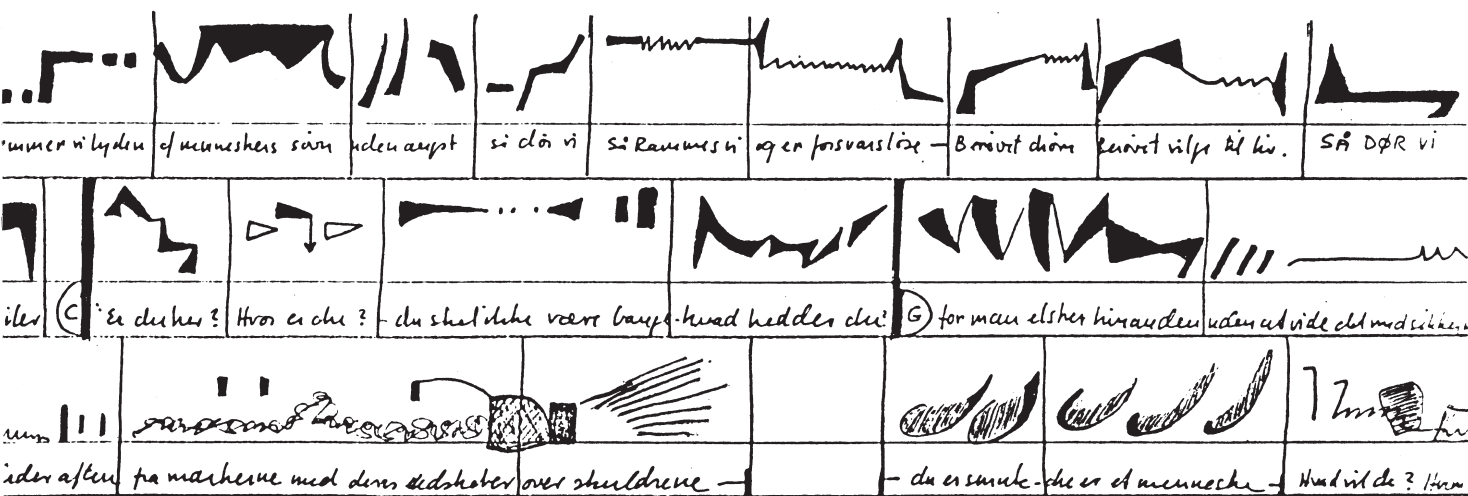
og tilværelses-erkendelse end om de rene skønhedsudtryk. Sandsynligvis er de sammenfaldende hvergang oplevelsesøjeblikket er erkendelse.

Som Birgit Åkesson udtrykker det i sin bog om dans i Afrika »Källvattnets Mask«:

»Att kunna dansa verkligheten, ge den fysisk form. Att nå de andre, nå pyton, trädet och ge den avlidne regnets ansikte.

Att hålla gästbud för fåglar, reptiler och vildgräs, för jorden, vinden och vattnet med stegrade sinnen i hängivelse åt varat dansande i den andre och ge levnaden två stränder – – utan dyrkan, utan tillbedjan, vibrerad av jord och vatten.

Vad kan vara mer »drama« än varat.«

»Som regel instrumenterer jeg et stykke som var det et kammermusikalsk forløb«. – Udkast til udformning af tonefigurer for 3 temaer. Tegning: Ulla Ryum.

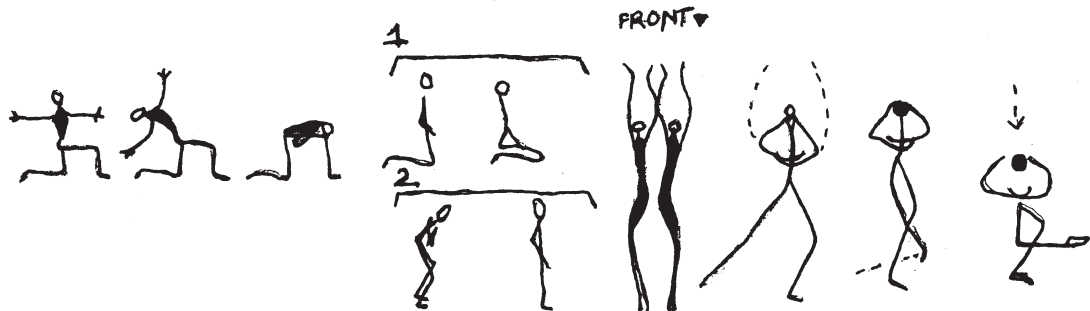
'Deep River' - et eksempel på notation

Deep riv-er, my home is o-ver Jor-dan. Deep riv-er, Lord, I

Negro spiritual

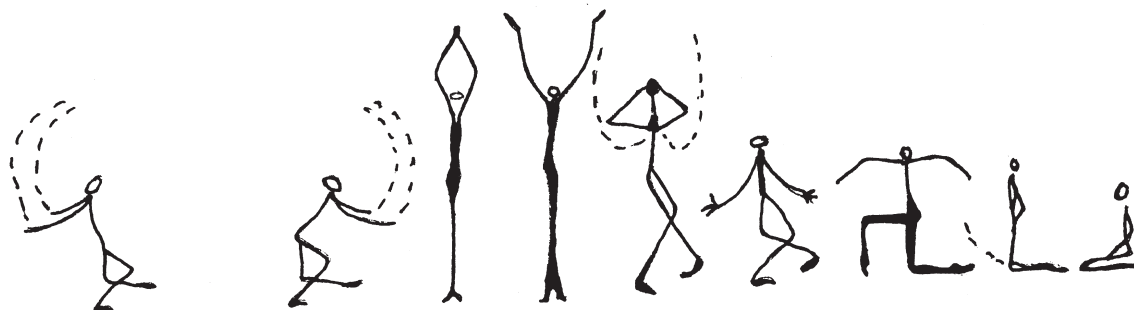

want to cross o-ver in-to campground. O don't you want to go to that

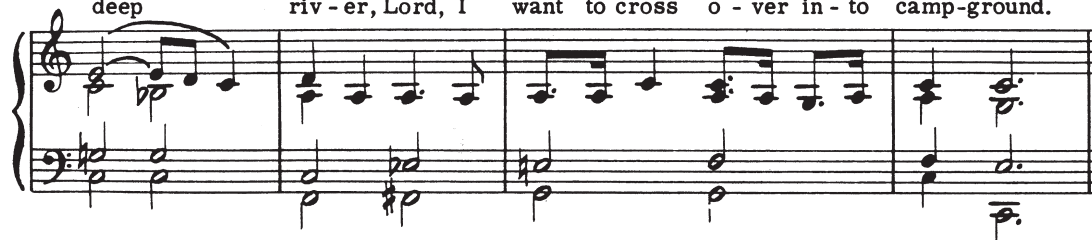

af enkle bevægelser til en kendt spiritual.

gos - pel feast that prom - ised land where all is peace,

deep riv - er, Lord, I want to cross o - ver in - to camp-ground.

Koreografi : Maria Sævery Als